

СПОРТИВНЕ ПРАВО

УДК 34:796:341.01

А. М. Апаров

доктор юридичних наук, доцент

Київська державна академія водного транспорту імені гетьмана Петра
Конашевича-Сагайдачного,
кафедра господарського та транспортного права, в. о. завідувача
вул. Фрунзе, 9, Київ, 04071, Україна

КОНЦЕПЦІЯ СПОРТИВНОГО ПРАВА: ОГЛЯД КЛЮЧОВИХ АСПЕКТІВ

Стаття присвячена вивченню концептуальних питань спортивного права, які дозволяють розглядати його як утворення, що має ознаки відносної самостійності та характеризується комплексністю норм, а тому і наявністю особливих механізмів правового регулювання, що спрямовані на ефективне збалансування між собою приватних та публічних елементів в означеній сфері. Як наслідок розвитку механізмів правового регулювання спортивних відносин розглядається розвиток особливого правового режиму спортивного права, а також розвиток юридичних вчень про предмет, метод, принципи, суб'єкти та інші системоутворюючі складові цієї галузі правових знань.

Ключові слова: спортивне право, концепція, предмет спортивного права, метод спортивного права, спортивні правовідносини.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку не викликає жодних сумнівів та обставина, що право та закон з об'єктивною необхідністю спрямовуються на регулювання суспільних відносин, адже як право, так і закон виходить, у першу чергу, із змісту суспільних потреб та самих суспільних відносин, що у зв'язку з цими потребами виникають і розвиваються. Зазначена тенденція супроводжується трансформаційними процесами, що мають місце у площині юридичних наук, адже відповідні науки, намагаючись «крокувати в ногу з часом», спрямовані на розробку та впровадження у правозастосовну практику різних ефективних юридичних моделей правового регулювання суспільних відносин, що виникають та розвиваються в різних сферах суспільного буття. Таким чином, динамічна й безперервна хода розвитку суспільства зумовлює у своєму наслідку істотну трансформацію та удосконалення конструкцій і систем галузей права та законодавства.

Зазначені тенденції мобільності та динамічності розвитку суспільства, суспільних відносин, права та законодавства в цілому стосуються усіх

без винятку світових держав, у т. ч. і України, для якої відправною точкою бурхливого розвитку різних сфер суспільної життєдіяльності можна справедливо вважати здобуття та проголошення її незалежності. Вказане пов'язується з істотною й різнобічною зміною ідеології світогляду людини, що створило передумови для перегляду вже існуючих та розробку й впровадження нових теорій, концепцій і підходів в усіх сферах людського буття, у т. ч. тих, що стосуються концептуальної зміни акцентів у правовій системі нашої держави.

Відтак, наголосимо, що у площині окреслених процесів розпочався та динамічно продовжується процес розвитку юридичних наук та створення на їх базі нових галузей, інститутів, категорій і понять національного права та законодавства.

На нашу думку, своє чільне місце серед таких новітніх правових явищ наразі посідає і спортивне право, яке, як комплексна галузь права, набуло всіх ознак відносної самостійності та характеризується комплексністю норм, а тому і наявністю особливих механізмів правового регулювання, що спрямовані на ефективне збалансування між собою приватних та публічних елементів в означеній сфері. При цьому наслідком розвитку механізмів правового регулювання спортивних відносин постали розвиток особливого правового режиму спортивного права, а також розвиток юридичних вчень про предмет, метод, принципи, суб'єкти та інші системоутворюючі складові цієї галузі правових знань.

Таким чином, перед юридичною наукою постає цілком об'єктивна необхідність у чіткому визначенні й окресленні спортивного права як правового явища, з огляду на що дослідження, що здійснені в рамках цієї роботи, є неабияк актуальними.

Постановка завдання. Дотримуючись сприйнятих у юридичній науці методологічно-правових підходів до характеристики галузі права в цілому, огляд «правового статусу» «спортивного права» варто розпочати з окреслення його місця серед інших правових конструкцій національної правової системи України. На особливу увагу при цьому заслуговує питання з'ясування сутності (юридичної природи) спортивного права як правової галузі.

У порушеному контексті перед нами постає істотна проблема, адже наразі спортивне право неоднозначно визнається окремою галуззю правової системи, що вбачається цілком зрозумілим з погляду його новизни, яка, як риса не юридичного, а скоріше соціально-політичного характеру, досить часто критично сприймається в юридичних колах, а також з погляду його нетрадиційного характеру і, як наслідок, особливої юридичної природи, що стало поштовхом розмежування думок у правничій літературі з цього приводу.

Отже, для того, щоб вірно осмислити окреслене питання, слід насамперед звернутися до огляду загальних методологічно-правових постулатів побудови конструкції правової системи України, в певному розрізі з якими і перебуває галузь спортивного права. При цьому підкреслимо, що зазначена правова конструкція (спортивне право) перебуває на етапі своєї найбільш активної фази становлення та розвитку.

Виклад основного матеріалу. Відтак, відзначимо, що право за своєю юридичною природою є певною, обґрунтованою з точки зору юридичної науки, системою правових норм, що за змістом своєї регулятивної дії систематично інтегруються у правові галузі, інститути, підгалузі тощо. При цьому доречно наголосити, що з точки зору правової науки саме галузь права є найбільш об'ємним елементом у системі права, що являє собою певну чітко структуровану за змістом і формою систему правових норм, що регулюють певний вид якісно однорідних відносин, що виникають та розгортаються в соціумі.

У доктрині правової науки сформувався підхід, згідно зі змістом якого в основі концепції побудови правової системи, яку (концепцію) можна іменувати однією з ключових парадигм права та юриспруденції в цілому, закладений механізм виділу самостійних галузей права за двома ключовими критеріями — предметом і методами правового регулювання [1, с. 8]. У той же час, не можемо не згадати, що наразі вказана позиція, хоч і є ключовою, втім не є єдиною, оскільки останніми роками в юридичній науці загалом, а також в рамках окремих галузевих правових знань, поряд із предметом і методом правового регулювання, для узагальнюючої характеристики конкретних галузей права та як один із важливих системоутворюючих факторів при дослідженні юридичної специфіки тієї або іншої галузі права дедалі частіше використовуються й інші правові категорії, а саме: правовий режим галузі права; галузеві правові принципи; суб'єкти (учасники) суспільних відносин, на регулювання відносин між якими скеровані норми тієї чи іншої галузі права тощо. У контексті цієї роботи зазначена тенденція виявляється досить актуальною, адже такого формату підхід дозволяє в максимально можливій і повній мірі охарактеризувати відносно нові галузі правової системи, у першу чергу — комплексні, зокрема і спортивне право.

Отже, як найбільш значна за обсягом та уніфікована за однорідністю змісту складова правової системи, галузь права виокремлюється за критеріями предмета і методу правового регулювання. При цьому під предметом правової галузі традиційно розуміють певну сферу якісно однорідних за змістом суспільних відносин, на регулювання та упорядкування якої скеровується юридична дія норм відповідної конкретної галузі права. У свою чергу, метод галузі права — це юридичний спосіб регулятивного впливу норм галузі права на суспільні відносини, що виступають предметом її регулювання. Галузевим правовим методам, як правило, властиві особливі прийоми регулювання.

Таким чином, зафіксуємо те, що формування самостійної галузі права відбувається як логічний наслідок відособлення окремої групи суспільних відносин за своєю однорідністю (предмет) і конструюванням у зв'язку з цим особливого регулятивного інструменту впливу (методу) на зазначену групу відносин.

З цього ж приводу відзначимо, що у площині юридичної науки прийнято розмежовувати базові (основні) галузі права, що володіють власним предметом і методами регулювання, а також комплексні, норми яких, як

вважається, не пов'язані єдиним методом і механізмом регулювання та мають досить тісний взаємозв'язок з основними галузями.

Переходячи до огляду й характеристики спортивного права як правового явища, зазначимо, що ця складова правової системи за своєю юридичною природою є комплексною галуззю права, яка перебуває на стадії свого становлення та розвитку, а відтак, відносно самостійною галуззю правової системи. На підтвердження зазначеного спробуємо окреслити ключові системоутворюючі фактори спортивного права саме як галузі права, зокрема, його предмета, методу, правового режиму тощо.

У цьому зв'язку першочергово спадає на думку те, що, як певна сукупність правових норм, спортивне право регулює суспільні відносини, що виникають та розвиваються у сфері спорту, а тому тісно взаємопов'язані з такими категоріями як спорт, фізкультурно-оздоровча і спортивна діяльність, а також спортивні змагання. Узагальнено назвемо вказані види суспільних відносин «спортивними». При цьому підкреслимо, що вони під дією юридичних норм набувають форми правових.

На основі вказаного можна стверджувати, що визначення та окреслення таких понять, як спорт, фізкультурно-оздоровча і спортивна діяльність, а також спортивні змагання, є ключовим для спортивного права та законодавства у цій сфері. Більше того, зазначені категорії і поняття досить активно використовуються і в інших галузях права, що зумовлює необхідність у здійсненні докладнішого огляду та аналізу їх змісту, про що більш докладно йтиметься далі.

Отже, однією з основних ознак галузі спортивного права є те, що вона охоплює й регулює якісно однорідну сферу спортивних суспільних відносин. Одразу констатуємо, що вказана ознака є однією з базових та визначальних для виокремлення галузі спортивного права. У порушеному контексті доцільно більш докладно охарактеризувати спортивні суспільні відносини.

Так, сфера спортивних суспільних відносин є певною «соціальною реальністю», що виступає предметом регулювання спортивного права та спортивного законодавства. При цьому спортивні відносини становлять собою досить складну та багатоаспектну правову категорію, до структури якої входять різні елементи, зокрема: суб'єктний склад (суб'єкти); різного роду об'єкти (у т. ч. блага, які виступають засобом забезпечення потреб різних суб'єктів у спорті, а саме: потреби населення у заходах спортивно-видовищного характеру, потреби спортсменів у задоволенні власних інтенцій, потреби держави у забезпеченні завдань щодо формування фізично- та психологічно-здорової нації тощо), з приводу яких суб'єкти, як правило, і вступають у відповідні відносини; зміст, до складу якого серед іншого входять юридичні та інші елементи (права, обов'язки, дії, вчинки, поведінка суб'єктів тощо), що є підставами виникнення, зміни та припинення відповідних відносин.

Утім, не заглиблюючись до структури системи спортивних відносин, на основі власних досліджень [2] та як узагальнення відзначимо, що предметом спортивного права виступає певна відносно однорідна сукупність

суспільних відносин, які виникають у зв'язку з реалізацією певних організаційних, соціальних, економічних та інших аспектів діяльності у сфері спорту та фізичної культури, а також суспільні відносини, що виникають при створенні умов для розвитку спорту та фізичної культури та, крім того, пов'язані з ними господарські (економічні/підприємницькі), майнові, цивільні, трудові та фінансові суспільні відносини, що виникають у зв'язку з організацією та проведенням цілеспрямованих заходів спортивного характеру.

Очевидно, що спортивні відносини розгортаються не за правилами природи (крім випадків впливу факторів природного навколишнього середовища у конкретних видах спорту і спортивних змагань, як-от: показники температури повітря, швидкості переміщення повітряних мас (вітру) тощо, які за певних умов можуть справляти вагомий вплив на особливості проведення спортивних змагань та інших заходів спортивного характеру чи взагалі зумовлювати можливість чи неможливість їх проведення тощо), а тому виникла об'єктивна необхідність у їх врегулюванні та впорядкуванні з боку різних соціальних інституцій. Основна роль у забезпеченні реалізації такої необхідності саме і відведена спортивному праву та його конструкціям.

Отже, підсумуємо, що пізнавальна реакція нормотворчих державних владних установ, а також провідних представників науки на розвиток цілої відносно відособленої сфери суспільних відносин виявилася у розробці та впровадженні низки норм та конструкцій галузей спортивного права та спортивного законодавства.

Як і будь-які види суспільних відносин, що регулюються правом, спортивні відносини, що виступають предметом регулювання норм спортивного права і спортивного законодавства, виникають між різноманітними суб'єктами (спортсменами, споживачами спортивно-видовищних заходів (глядачами, уболівальниками), організаторами спортивних заходів, державними органами та муніципальними установами тощо) у процесі організації та безпосереднього проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, у процесі організації та здійснення цілеспрямованих фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів. Іншими словами: це такі специфічні суспільні відносини, що виникають у зв'язку з реалізацією фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності та розвиваються згідно з нормами спортивного права і законодавства у цій сфері. При цьому слід відмітити, що сама сфера фізичної культури і спорту, в рамках якої розгортаються спортивні відносини, пов'язані з організацією та здійсненням фізкультурно-оздоровчої й спортивної діяльності, охоплює досить широке коло складових, зокрема: фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивну реабілітацію, дитячо-юнацький спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, олімпійський спорт тощо.

Суб'єктом спортивних правовідносин є особа (сукупність осіб), яка бере участь у фізкультурно-оздоровчій і спортивній діяльності та наділяється при цьому спортивним законодавством певними правами та обов'язками. Вважається, що у спортивних правовідносинах беруть участь як фізичні,

так і юридичні особи. До таких, зокрема, належать: різні спортивні заклади (спортивні клуби, спортивні школи, школи вищої спортивної майстерності, центри олімпійської підготовки тощо); громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості; міжнародні організації у сфері фізичної культури і спорту; організатори фізкультурно-оздоровчих або спортивних заходів; професійні спортсмени та спортсмени-аматори; споживачі фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг і заходів (уболівальники, глядачі тощо); органи державної влади тощо.

Поряд із суб'єктивним складом, спортивні відносини включають також таку важливу складову як об'єкт спортивних правовідносин. Таким (об'єктом) виступають ті чи інші конкретні матеріальні й нематеріальні блага, з приводу яких виникають, змінюються та припиняються правовідносини між суб'єктами спортивного права. У цьому ж зв'язку доречно наголосити, що особливе та ключове місце в структурі об'єкта спортивних правовідносин посідають саме нематеріальні блага, що створюються та існують завдяки фізкультурно-оздоровчій та спортивній діяльності. До таких слід віднести ділову репутацію спортивного клубу чи спортсмена, спортивно-видовищні блага, що задовольняють відповідні потреби населення та спортсменів тощо. Щодо останніх, то слід відзначити, що оскільки власне спортивні змагання та інші заходи спортивного характеру проводяться з метою досягнення певного спортивного результату, то можна стверджувати, що такий (спортивний результат), поряд із самим спортивним видовищем, є одним із ключових елементів заходу спортивного характеру. Відтак, ключовою метою участі у заходах спортивного характеру є організація спортивного видовища, а також досягнення у ході його перебігу запланованого спортивного результату. Такий результат слугує якісно-кількісним показником реалізації підготовленості та фізично-інтелектуальних можливостей спортсмена та/або спортивної команди, оцінюваний за чітко встановленими у спорті критеріями (стандартами, правилами).

Зміст спортивних правовідносин, як один із його складових елементів, включає суб'єктивні права та обов'язки, повноваження, відповідальність суб'єктів спортивних відносин тощо. При цьому очевидно, що спеціальні права та обов'язки суб'єктів спортивного права визначаються в залежності від виду спорту та характеру спортивних правовідносин актами нормативного характеру міжнародних та національних спортивних організацій, а також органів державної влади у тій чи іншій державі.

Отже, з огляду на все зазначене вище, підсумовано, що спеціальними ознаками спортивних правовідносин, як предмету спортивного права, є:

- суб'єкт спортивних правовідносин, тобто особа (фізична чи юридична), яка бере участь у фізкультурно-оздоровчій та спортивній діяльності;
- об'єкт спортивних правовідносин, з приводу якого саме і виникає та здійснюється діяльність його суб'єктів;
- зміст спортивних правовідносин як сукупність суб'єктивних прав і обов'язків, повноважень, відповідальності суб'єктів.

Разом із тим, спортивне право в частині стосується і певних інших видів суспільних відносин (цивільних, адміністративних, трудових, госпо-

дарських тощо), з огляду на що в його системі присутні норми інших галузей права. Зазначене є підставою для констатації тієї обставини, що спортивне право є комплексною галуззю права, а його характеристика повинна ґрунтуватися серед іншого і на специфіці норм права, що визначають його предмет та належать до основних (базових) галузей права.

Як висновок підсумуємо, що спортивне право є відносно самостійною та комплексною галуззю правової системи, оскільки у спортивному праві інтегруються норми, які за своєю природою досить ефективно та з об'єктивною необхідністю регулюють специфічні спортивні відносини, що не підпадають під сферу впливу інших основних галузей права, а також в частині включають норми інших галузей права, що зумовлено складністю та комплексністю предмета спортивного права, який у зв'язку з цим інтегрує не лише суто спортивні відносини, а й іншогогалузеві види суспільних відносин, що з ними пов'язані (адміністративні, трудові, цивільні, господарські тощо).

Що стосується методу правового регулювання спортивного права, то ця галузь правової системи застосовує як імперативний (обов'язковий, директивний, метод обов'язкових приписів), так і диспозитивний (автономний, метод узгодження) методи регулювання суспільних відносин. У цьому ж зв'язку відзначимо, що розвиток правового інструментарію механізмів регулювання спортивного права призвів до формування особливого правового режиму регулювання суспільних спортивних відносин. Зокрема, у спортивному праві України правовий режим регулювання набуває форми правового режиму фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності. При цьому для такого правового режиму характерним є поєднання приватноправових та публічно-правових механізмів регулювання, що зумовлено складністю характеру самої фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, яка у зв'язку з цим включає низку публічних та приватних інтересів, що підлягають збалансуванню між собою. Таким чином, спортивне право України — це комплексна галузь права, що характеризується поєднанням приватних і публічних механізмів правового регулювання та особливим правовим режимом, який слугує одним із системоутворюючих факторів цієї галузі права.

Отже, спортивне право — це комплексна та відносно самостійна галузь права, що утворює систему правових норм, регулятивна дія спрямовується на упорядкування:

- організаційних, соціальних, економічних та інших аспектів, пов'язаних з організацією та здійсненням діяльності у сфері фізичної культури і спорту;
- суспільних відносин, пов'язаних з проведенням спортивних заходів різного характеру, у т. ч. спортивних змагань;
- суспільних відносин, що виникають при створенні умов для розвитку фізичної культури і спорту;
- пов'язаних зі спортивними господарських, цивільних, трудових, адміністративних, фінансових та інших видів суспільних відносин, які виникають у зв'язку з організацією та проведенням цілеспрямованих фізкуль-

турно-оздоровчих та спортивних заходів комерційного та некомерційного спрямування;

– суспільних відносин між суб'єктами сфери фізичної культури і спорту, які мають аматорський або професійний статус або займаються фізичною культурою і спортом для задоволення своїх особистих потреб, а також відносин між організаторами фізкультурно-оздоровчих або спортивних заходів;

– суспільних відносин споживання результатів спортивних заходів (спортивних послуг видовищного характеру тощо).

Наслідком розвитку спортивно-правових норм та правового регулювання спортивних відносин в цілому постало формування особливого правового порядку у цій сфері. Зазначений порядок ґрунтується на певних засадах, які визначають й виражають сутність спортивного права та які іменуються принципами спортивного права. Як вважається, принципи права не є результатом суб'єктивного розсуду органів влади чи науковців, адже вони представляють органічно властиві праву якості. Юридична доктрина лише виявляє, аргументує, досліджує й систематизує їх, а також показує їхню роль, значення, зміст і функціонування. Принципи права можуть бути закріплені в його конкретних нормах або виводитися логічно з їхньої сукупності.

У спортивному праві, з огляду на його комплексний характер, доречно виокремити загальноправові та спеціальні принципи регулювання. Так, до загальноправових принципів відносяться:

– принцип законності, що є загальноправовим, а його реалізація закладена в основу побудови правової держави;

– принцип свободи підприємницької (комерційної) діяльності у сфері спортивних відносин, що полягає у визнанні та забезпеченні права суб'єкта фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності розпочинати та здійснювати підприємництво в будь-якій не забороненій законом і правом формі тощо;

– принцип допустимості державного втручання (регулювання) спортивних відносин, якщо у цьому є потреба, зумовлена необхідністю охорони й захисту публічних інтересів суспільства, держави тощо.

Щодо спеціальних принципів правового регулювання спортивного права, то до таких можна віднести:

– принцип пріоритетності сфери фізичної культури і спорту та їх визнання необхідними умовами всебічного розвитку особистості та формування здорового способу життя суспільства;

– принцип визнання спорту як важливого чинника досягнення фізичної та духовної досконалості людини, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного міжнародного іміджу держав;

– принцип забезпечення гуманістичної спрямованості та пріоритету загальнолюдських цінностей, справедливості, взаємної поваги та гендерної рівності;

– принцип рівності прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту;

– принцип забезпечення безпеки життя та здоров'я осіб, які займаються фізичною культурою і спортом, учасників та глядачів (уболівальників) спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходів;

– принцип створення умов для соціального та правового захисту учасників відносин у сфері фізичної культури і спорту;

– принцип відкритості та забезпечення різноманітності, високої якості та доступності фізкультурно-спортивних послуг для людини;

– принцип забезпечення доступу інвалідів до спортивних споруд;

– принцип заохочення благодійної діяльності у сфері фізичної культури і спорту;

– принцип пріоритетності міжнародних стандартів і світового досвіду у сфері фізичної культури і спорту з урахуванням національних традицій і досягнень тих чи інших держав.

Оскільки спортивне право є комплексною галуззю права, то його систему, поряд із нормами спортивного права, серед іншого також формують норми декількох інших галузей права. Нагадаємо, що об'єднання певної сукупності норм різних галузей в окрему галузь спортивного права зумовлене необхідністю структуризації цих правових норм в цілісну систему, що є віддзеркаленням структуризації предмета правового регулювання спортивного права у відносно окрему цілісну сферу.

За своєю юридичною природою норма спортивного права — це писане і обов'язкове до виконання правило поведінки, направлене на врегулювання суспільних відносин, які виникають між суб'єктами спортивного права у процесі організації та здійснення цілеспрямованих фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів тощо. Відповідно, сукупність норм, що регулюють суспільні відносини, пов'язані із фізкультурно-оздоровчою і спортивною діяльністю та її суб'єктами, а також із деякими іншими пов'язаними з цим питаннями, що охоплюються предметом спортивного права, утворює спортивне право.

Як будь-яка інша галузь права, спортивне право являє собою складну цілісну систему з певною внутрішньою структурою. Зазначена система включає сукупність внутрішніх елементів спортивного права, розташованих у певній послідовності та ієрархії, що визначається внутрішньою логікою цієї галузі.

Можна стверджувати, що визначення та окреслення понять «спорт», «фізкультурно-оздоровча і спортивна діяльність», а також «спортивні змагання» є ключовим для спортивного права та законодавства у цій сфері, адже вони безпосередньо стосуються предмета цієї галузі. Більше того, зазначені категорії і поняття досить активно використовуються і в інших галузях права. Зазначене зумовлює необхідність у здійсненні огляду й аналізу їх змісту та сутності.

Безумовним є твердження про те, що в основі фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності лежать поняття «фізична культура» та «спорт». Тому визначення їх змісту та сутності є необхідною передумовою для правової характеристики фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності.

Фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність пов'язана із правом людини на вільний доступ до фізичного виховання і спорту, які є необхідними для розвитку її особистості. З точки зору нормативного підходу, зокрема положень ст. 1 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 р. № 3808-ХІІ [3, ст. 80], під фізичною культурою розуміється діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, яка спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя. Основними напрямками фізичної культури при цьому виступають: фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивна реабілітація.

Щодо поняття спорту, то під ним розуміється діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленості шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них. Основними напрямками спорту є: дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, аматорський спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, спорт інвалідів, інші види спорту.

Як вбачається з наведених визначень, спорт є об'єктивним наслідком зайняття суб'єктами сфери фізичної культури і спорту фізичною культурою, оскільки вона забезпечує рухову активність людей, а спорт дозволяє на певному етапі порівнювати ті надбання шляхом фіксування їх результатів відповідно до уніфікованих стандартів та правил.

Отже, з наведеного вище можна зробити висновок, що фізична культура в своїй основі спрямована на забезпечення гармонійного фізичного розвитку суспільства, ведення ним здорового способу життя, і механізмом реалізації цієї мети є власне саме фізкультурно-оздоровча діяльність і спорт уповноважених суб'єктів, при цьому спорт розглядається як елемент фізичної культури, який дозволяє порівняти результати суб'єктів, які займаються фізичною культурою, а спортивна діяльність, як елемент фізкультурно-оздоровчої діяльності, сприяє розвитку та становленню спорту в Україні.

Аналіз понять «фізична культура» та «спорт» передбачає обов'язкову характеристику відповідних окремих видів соціальної діяльності людини, тобто таких, що спрямовані на задоволення конкретно визначених життєвих потреб людини. Тому, той вид людської діяльності, який реалізується у сфері фізичної культури і спорту або з ними пов'язаний, іменується фізкультурно-оздоровчою та спортивною діяльністю. При цьому, беручи до уваги ту обставину, що зміст і характер цих понять є взаємопов'язаними, вважаємо цілком обґрунтованим розглядати фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність як цілісну категорію, оскільки спорт є складовим елементом (необов'язковим наслідком) фізкультурно-оздоровчої діяльності.

На нашу думку, фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність можна визначити як сукупність творчих, універсальних, цілеспрямованих заходів, під час яких можуть змінюватися об'єкти, процеси та явища природ-

ного і соціального походження, що ґрунтуються на поєднанні приватних і публічних інтересів і можуть здійснюватися професійно суб'єктами сфери фізичної культури і спорту для розвитку фізичної культури та спрямовані на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя, на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленості шляхом проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів та забезпечення відповідної підготовки до них.

У порушеному контексті підкреслимо, що одним із ключових понять спортивного права є саме категорії фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, які в сукупності з деякими іншими категоріями зумовлюють виникнення та розвиток суспільних відносин, що виступають предметом регулювання норм спортивного права (спортивні правовідносини).

В основі фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності лежать такі поняття, як порівняння та подальша оцінка результатів цієї діяльності за певними нормативно-визначеними критеріями (стандартами), які (порівняння та оцінка) здійснюються в рамках чітко регламентованого складного процесу, що має назву «спортивне змагання». Таким чином, одним із базових понять у спортивному праві також є поняття спортивного змагання, що об'єктивно зумовлює необхідність розглянути його сутність.

Спортивне змагання за своєю сутністю є одним із різновидів спортивного заходу, а за своєю формою є зовнішнім вираженням реалізації суб'єктами спортивного права своєї спортивної правосуб'єктності та водночас формою спортивної діяльності взагалі. Аналіз сутності цього поняття наводить на думку, що спортивне змагання є складною за змістом та сутністю категорією, що включає в себе комплекс юридичних, економічних і соціальних елементів. Можна дати наступне визначення цього поняття: спортивне змагання — це система створюваних організатором відповідного спортивного заходу правових, економічних і організаційних заходів, направлених на ефективну, точну і повну реалізацію затвердженого регламенту (положення) змагання і забезпечення умов його проведення з урахуванням дотримання прав та інтересів учасників змагання, його організаторів, глядачів й інших осіб (у т. ч. заходи, що є необхідними для забезпечення нормального ходу змагання і забезпечення їх виконання), що знаходять свій вияв у суперництві, змаганні, боротьбі спортсменів за певні блага з метою досягнення завдяки власним досягненням переваг перед іншими спортсменами, тобто з метою досягнення певного спортивного результату, кращого від спортивного результату інших спортсменів.

Висновки. В якості логічного висновку проведеного дослідження, підсумуємо наступне.

Фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність за своїм характером є публічно-приватною, а спортивне право України — це комплексна галузь права, що характеризується поєднанням приватних і публічних механізмів правового регулювання, а також, у зв'язку з цим, особливим правовим режимом, який слугує одним із системоутворюючих факторів цієї галузі права.

Як комплексна та відносно самостійна галузь права, спортивне право утворює систему правових норм, які регулюють:

- організаційні, соціальні, економічні та інші аспекти, пов'язані з організацією та здійсненням діяльності у сфері фізичної культури і спорту;
- суспільні відносини, пов'язані з проведенням спортивних заходів різного характеру, у т. ч. спортивних змагань;
- суспільні відносини, що виникають при створенні умов для розвитку фізичної культури і спорту;
- пов'язані зі спортивними господарські, цивільні, трудові, адміністративні, фінансові та інші види суспільних відносин, які виникають у зв'язку з організацією та проведенням цілеспрямованих фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів комерційного та некомерційного спрямування;
- відносини між суб'єктами сфери фізичної культури і спорту, які мають аматорський або професійний статус або займаються фізичною культурою і спортом для задоволення своїх особистих потреб, а також відносини між організаторами фізкультурно-оздоровчих або спортивних заходів;
- відносини споживання результатів спортивних заходів (спортивних послуг видовищного характеру тощо).

Спортивне право має статусні характеристики, адже володіє власним предметом та методом регулювання, правовим режимом, принципами, суб'єктним складом тощо.

Ключовими поняттями спортивного права виступають: спорт, фізкультурно-оздоровча і спортивна діяльність, спортивні змагання. При цьому:

- під фізичною культурою, як правило, розуміється діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, яка спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя;

- під поняттям «спорт» розуміється діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленості шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них;

- під фізкультурно-оздоровчою та спортивною діяльністю, як цілісним поняттям, слід розуміти сукупність творчих, універсальних, цілеспрямованих заходів, під час яких можуть змінюватися об'єкти, процеси та явища природного і соціального походження, що ґрунтуються на поєднанні приватних і публічних інтересів і можуть здійснюватися професійно суб'єктами сфери фізичної культури і спорту для розвитку фізичної культури та спрямовані на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя, на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленості шляхом проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів та забезпечення відповідної підготовки до них;

- під спортивним змаганням варто розуміти систему створюваних організатором відповідного спортивного заходу правових, економічних і організаційних заходів, направлених на ефективну, точну і повну реалізацію

затвердженого регламенту (положення) змагання і забезпечення умов його проведення з урахуванням дотримання прав та інтересів учасників змагання, його організаторів, глядачів й інших осіб (у т. ч. заходи, що є необхідні для забезпечення нормального ходу змагання і забезпечення їх виконання), що знаходять свій вияв у суперництві, змаганні, боротьбі спортсменів за певні блага з метою досягнення завдяки власним досягненням переваг перед іншими спортсменами, тобто з метою досягнення певного спортивного результату, кращого від спортивного результату інших спортсменів.

Список літератури

1. Господарське право України : Навчальний посібник / А. М. Апаров, О. М. Онищенко. — К. : КДАВТ ім. гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного. — К. : Істина, 2016. — Т. 1. Загальна частина. — 452 с.
2. Спортивне право України : навч. посіб. для студ. вчз / А. М. Апаров; Київ. держ. акад. вод. трансп. ім. гетьмана П. Конашевича-Сагайдачного. — К. : Істина, 2012. — 518 с.
3. Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 14.

Стаття надійшла до редакції 26.04.2017

А. М. Апаров

Київська державна академія водного транспорту
імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного,
кафедра господарського і транспортного права
ул. Фрунзе, 9, Київ, 04071, Україна

КОНЦЕПЦІЯ СПОРТИВНОГО ПРАВА: ОБЗОР КЛЮЧЕВИХ АСПЕКТОВ

Резюме

В статті зроблено висновок, що спортивне право є відносно самостійною і комплексною галуззю правової системи, оскільки в спортивному праві інтегруються норми, які за своєю природою достатньо ефективно і об'єктивно необхідними регулюють специфічні спортивні відносини, не підпадаючи під сферу впливу інших основних галузей права, а також частково включають норми інших галузей права, що обумовлено складністю і комплексністю предмета спортивного права, який в зв'язі з цим інтегрує не тільки суцільно спортивні відносини, а й міжгалузеві види суспільних відносин, пов'язаних з ними (адміністративні, трудові, громадянські, господарські тощо).

Що стосується методу правового регулювання спортивного права, то ця галузь правової системи застосовує як імперативний (обов'язковий, директивний, метод обов'язкових предписань), так і диспозитивний (автономний, метод погодження) методи регулювання суспільних відносин.

Ключові слова: спортивне право, концепція, предмет спортивного права, метод спортивного права, спортивні відносини.

A. M. Aparov

Kyiv State Maritime Academy
named after Hetman Petro Konashevich-Sagaydachniy,
The Department of Economic and Transport Law
Frunze str., 9, Kiev, 04071, Ukraine

THE CONCEPT OF THE SPORT LAW: THE REVIEW OF THE KEY ASPECTS

Summary

In the article it is drawn the conclusion that the sport law is rather independent and complex branch of legal system as in the sport law norms, which by nature are rather effective, are integrated, and with objective need govern the specific sport relations which do not fall under a sphere of influence of other primary branches of law and also include norms of other branches of law in parts that is caused by difficulty and complexity of a subject of the sport law which in this regard integrates not only purely sport relations, but also other types of public relations of the other branches of law, connected with them (administrative, labor, civil, economic, etc.).

As for a method of legal regulation of the sport law, this branch of legal system applies as imperative (obligatory, directive, a method of obligatory instructions), and dispositive (autonomous, a coordination method) methods of regulation of the public relations.

Key words: sport law, concept, subject of sport law, method of sport law, sport legal relationship.